בס"ד. משיחת ש"פ עקב, ח"י מנחם־אב ה'תשמ"ט.

תרגום מאידית

א. בתחלת פ' עקב נאמר "והי' עקב תשמעון גו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית גו', ואהבך וברכך וגו'" — השכר על קיום התורה והמצוות, כמפורט בהמשך הפרשה.

ענין זה (שכר המצוות) מרומז גם במילה "עקב" (שם כל הפרשה), שאחד הפי' הוא — דקאי על שכר מצוות שמקבלים באחרית ("עקב") הימים[1] דימות המשיח, לאחרי סיום העבודה ב"היום לעשותם"[2], כדאיתא במדרש[3] "אמר להם הקב"ה כו' שכרו (שכר המצוות) בעקב (בסוף לעתיד לבוא[4]) אני נותן לכם כו' שנאמר והי' עקב תשמעון"[5].

בתיבת "עקב" ישנו פירוש נוסף, דקאי על מצוות — ה"מצוות קלות שאדם דש בעקביו"[6], ולפי"ז "והי' עקב תשמעון", היינו "אם המצוות קלות כו' תשמעון", אזי יבוא השכר — "ושמר ה' וגו'" (ישמר לך הבטחתו).

והנה, מכיון ששני הפירושים הם באותו פסוק, ויתירה מזה — באותה תיבה, מובן שיש שייכות ביניהם (כמדובר כמ"פ[7]). ועפ"ז אינו מובן בנוגע לשני הפירושים ב"עקב": לא זו בלבד שאין ביניהם שייכות, אלא שהם פירושים הפכיים: לפי הפירוש השני "עקב" משמעו — מצוות [ובהם גופא — הסוג ד"מצוות קלות שאדם דש בעקביו", היינו שהאדם עומד ברגא נמוכה וצריך להזהר שלא יהי' "דש בעקביו"], משא"כ לפי הפירוש הראשון הר"ז קאי על שכר מצוות באחרית הימים.

יתר על כן: בפסוק אחד לפנ"ז (בסוף פרשת ואתחנן) כתיב "היום לעשותם"[2], ורש"י מפרש "למחר לעולם הבא ליטול שכרם". כלומר, שעשיית המצוות (היום) ושכר מצוות (למחר) הם ענינים הקשורים בשני זמנים שונים; ואילו בפסוק הבא מיד לאחרי זה — באים שני הפירושים והענינים — היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם — באותה תיבה "עקב"[8], שמבטאת הן את ענין

---

1) ראב"ע ורמב"ן ריש פרשתנו (ושם, "יקראו אחרית כל דבר עקב כי הלשון יתפוס דמיונו באדם והראש תחלה והעקב בו אחרית וסוף"). וראה גר"א שם: לשון עקב הוא שכר.

2) ראה בעה"ט ריש פרשתנו: והי' עקב — לעיל מיני' כתיב היום לעשותם וסמיך לי' עקב. כלומר היום לעשותם אבל שכרם פי' בסוף. וראה גם בחיי שם.

3) דב"ר ריש פרשתנו (פ"ג, א. שם, ג). וראה מדרש תהלים צב. יל"ש תהלים רמז תתמה. וראה אוה"ת פרשתנו ע' קג. ע' קו ואילך.

4) מת"כ לדב"ר שם.

5) וראה דב"ר שם, ד, שהשכר (בהמשך הכתוב) "ושמר ה' אלקיך לך גו'" קאי על "לעתיד לבוא". וראה בעה"ט שם: ושמר בגימטריא לעתיד לבא.

6) פרש"י ריש פרשתנו. ובתנחומא כאן: מצות קלות שאין בני אדם משגיחין בהן אלא שמשליכין אותן תחת עקביהן. ביאור השינוי לשון בין פרש"י ותנחומא — ראה לקו"ש חי"ט ע' 89 ואילך.

7) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. וראה לקו"ש ח"ט ע' 71 ואילך בביאור השייכות בין הפירוש ש"עקב" קאי על "מצות קלות שאדם דש בעקביו" והפירוש שזה קאי על הזמן דעקבתא דמשיחא.

8) ולהעיר מבחיי ריש פרשתנו, ש"כל יעודי הפרשה הואת יעודים גופניים בתועלת הגוף בעוה"ז שהם הכנה לחיי העוה"ב", ועפ"ז מפרש שתיבת "עקב" (שקאי על יעודים גופניים) הוא "השכר הקל להשפל שיש לאדם, כי כן העקב שפל הגוף. אבל השכר הגדול והעצום שהוא דיו השכינה נכלל במלת והי' וכו'".

המצוות (כפירוש הא') והן את ענין המצוות (כפירוש הב')!

ב. ויובן זה בהקדים שאלה בנוגע לכללות הענין דשכר מצוות (אודותו מדובר בארוכה ובפרטיות בפ' עקב):

שכר אמיתי צריך להיות לו ערך לעבודה שבעבודה משלמים את השכר ועד שהשכר צ"ל יותר מאשר ערך השתדלות ועבודת הפועל עצמו [כשם שהוא בנוגע לשכר גשמי שבעה"ב משלם לפועל שלו[9], שצריך להיות לא רק שהבעה"ב דואג לספק את הפועל, ובוודאי לא רק את הצרכים שלו בשעת העבודה, אלא הרבה יותר מזה, שכן אליו הוא נושא את נפשו[10], כדי שיוכל לפרנס את בני ביתו. ועאכו"כ בנוגע לפועל יהודי — כדברי המשנה[11]: "אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב"].

ועפ"ז מתעוררת שאלה: כל ענין של שכר — גשמי או רוחני [כולל היעודים שבפרשתנו ובפרשיות אחרות בתורה] — הוא שלא בערך לקיום התורה ומצוותי' (חכמתו ורצונו של הקב"ה[12]), וה"נחת רוח לפני"[13] שזה מביא, וכמאחז"ל (במשנה שבפרק דשבת זו[14]) "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", היינו שאפילו רק שעה אחת של תשובה ומעשים טובים "יפה" יותר מ"כל חיי העולם הבא", עאכו"כ ריבוי שעות וריבוי תשובה ומעשים טובים. ונמצא, לכאורה, שע"י השכר שהקב"ה נותן לבנ"י, אפילו השכר ד"עולם הבא"[15], "שכרו בעקב אני נותן לכם" (למחר לקבל שכרם) ועאכו"כ השכר דיעודים גשמיים בעולם הזה — אינם משלמים את השכר (המלא) בעד קיום המצוות, שהרי השכר אינו מגיע למעלה הנפלאה והעצומה של קיום מצוותיו של הקב"ה — מהו השכר שיכול להוות תשלום בעד מצוה?!

ג. בכמה מקומות מבואר[16] (ע"פ מאמר המשנה (בפרק דשבת זו[17]) "שכר מצוה מצוה"), שלעתיד לבוא יתגלה ה"נחת רוח לפני", הרצון והתענוג של השם במצוות שאותו פועלים ע"י קיום המצוות, ולכן*[17], זה שכר אמיתי על קיום המצוות. אבל ביאור זה לגמרי אינו מספיק (בנידון דידן) — כי:

(א) גילוי הנחת רוח למקיים המצוה אינו תוקף ועצם הנחת רוח שנפעל ע"י קיום המצוה בפועל בעוה"ז (ועד כדי כך ש"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב"). (ב) (רוב) היעודים בפרשתנו, ועד"ז

אבל ע"פ פירוש המדרש ש"עקב" קאי על השכר לע"ל (כנ"ל בפנים), צריך ביאור איך זה מתאים עם הפירוש ש"עקב" קאי על המצוות קלות שהאדם מקיים בהיום לעשותם, כבפנים.

9) להעיר מאבות פ"ב מי"ד ומט"ז: בעל מלאכתך כו' שכר פעולתך. ושם מט"ז: והפועלים כו' והבעה"ב. וראה בארוכה לקו"ש חי"ז ע' 387 ואילך.

10) תצא כד, טו.

11) ב"מ רפ"ז.

12) תניא פ"ד ואילך.

13) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח. ועוד.

14) פ"ד מי"ז.

15) ואף שנאמר (אבות שם) ש"יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז" (כי הקב"ה אינו מקפח שכר כל ברי') — הרי "והו בחי' שפל לגבי שעשוע המלך בעצמותו" מקיום התורה והמצות, ו"אין ערוך גילוי התענוג ושכר מצוה הנמשך ומתגלה לנשמות לגבי עצם תענוג העליון שהיא עצם המצוה" (לקו"ת ראה כט, רע"א. וראה לקו"ש ח"ה ע' 244־243).

16) ראה המשך וככה תרל"ז ספ"י ואילך. המשך תרס"ו ע' לה ואילך. ס"ע עו ואילך. ועוד.

17) פ"ד מ"ב.

*17) ראה לקו"ש ח"ה ע' 245.

במקומות אחרים בתורה, אינם מדברים (ואפילו לא ברמז) אודות גילוי הנחת רוח של הקב"ה, אלא על ברכות והמשכות לבנ"י בעניניהם הגשמיים: "רשמר ה"א לך את הברית ואת החסד גו', וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך גו' ברוך תהי' מכל העמים, לא יהי' בך עקר ועקרה גו', והסיר ה' ממך כל חולי וגו'" ועד"ז בפסוקים הבאים.

ד. ויש לומר הביאור בזה ע"פ המשנה (הנ"ל) — "שכר מצוה מצוה":

השכר האמיתי עבור מצוה הוא — המצוה עצמה (כי דברים אחרים הם שלא בערך ובמילא — אינם שלימות השכר על קיום המצוה, כנ"ל), שמקשרת אותו עם הקב"ה (מצוה מלשון צוותא וחיבור). ובפרט לפירוש נוסף בזה[18]: שכר מצוה — מצוה, היינו שכר המצוה הוא שהיא מביאה את האדם (מקיים המצוה) לקיים עוד מצוה, ועד לריבוי מצוות[19]. נוסף ע"ז שעי"ז מקיים את המצוה עצמה באופן נעלה ומושלם יותר (בתוספת הידור, בתוספת שמחה וכו').

וע"ד מה ש"מצוה גוררת מצוה" (כמאמר המשנה בסמוך לפנ"ז), היינו שתכונת המצוה מצ"ע היא שהיא מביאה את האדם לקיים עוד מצוה, עד לריבוי מצוות "עד סוף כל המצוות"[20].

ועאכו"כ "שכר מצוה" — שהקב"ה נותן בעד מצוה[21] — שמביא עוד מצוה, עוד ריבוי מצוות — כולל גם עילוי בענין המצוה עצמה (קיום רצון ה') הן בכמות (יותר מצוות) והן באיכות — אופן נעלה יותר בהמצוה[22], כולל גם שהמצוה הראשונה (שבעבורה מקבלים את השכר) תהי' נעשית בתוספת שלימות (כנ"ל).

ויש לומר שזהו גם התוכן של שכר המצוה כפי שהוא ביעודים גשמיים שבתורה (כולל — בפרשתנו) — "שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה (קיום התורה ומצוותי') כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שלום ושובע ורבוי כסף וזהב כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כו'", (כמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה[23]), זאת אומרת, ששכר המצוות של היעודים הגשמיים הוא (לא בשביל הטובה הגשמית שבזה, שהרי אין לזה

---

18) ראה מפרשי המשנה שם — רש"י, רבינו יונה, מדרש שמואל, ועוד.

19) ולהעיר, שמלשון "שכר מצוה מצוה" מובן, שהשכר הוא בענין מצוה זו עצמה (ו"ל שמילוי שכר זה הוא גם ע"ז שמצוה זו מביא לקיום עוד מצוות (נוסף על הוספה בקיום מצוה זו עצמה) — כי נוסף על הצד השווה של כל המצוות כולם (שהם רצון העליון, ועל ידם נעשה צוותא וחיבור עם הקב"ה), שמפני זה גם השכר מצוה שוה בכל המצוות (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1192). הרי גם מצד ענין הפרטי שבכל מצוה (שמשום זה יש חילוק בין קלה וחמורה, כדלקמן ס"ו) — ירוע הכלל שהעצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו. ולכן העוסק במצוה פטור מן המצוה (סוכה כה, א), דהוי "כמו שמקיים גם זה" (המצוה שני) (צפע"נ כללי התורה והמצוה בערכו), כי כל מצוה כלולה מכל שאר המצוות, וכמבואר בכ"מ (המשך תרס"ו ע' תקכב. המשך תער"ב ח"ב ע' א'פא. ועוד), שרצון העליון בתרי"ג מצוות הוא רצון עצמי, ולכן ע"י תפיסא ב"חלק" רצון זה (קיום מצוה אחת) תופסים בכולו, והוי כמו שמקיים המצוה האחרת, היינו שרצון העליון בכל מצוה ומצוה פרטית אינו רק פרט מן הכלל, אלא הוא גם חלק מן העצם — הרצון העצמי בתרי"ג מצוות (שלמעלה מהתחלקות). וראה גם לקו"ש וישלח תשמ"ז ס"ז.

20) ראה מדרש שמואל כאן.

21) ראה במפרשי המשנה (רע"ב, מדרש שמואל, ועוד), שמצוה גוררת מצוה קאי על קיום המצוה ע"י האדם, ושכר מצוה מצוה — שמן השמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת.

22) ראה מפרשי המשנה (רש"י, ועוד), שקיום מצוה קלה (כתחלת המשנה — הוי רץ למצוה קלה) תביא לידי קיום מצוה חמורה. וראה לקמן ס"ז.

23) פ"ט ה"א.

ערך ביחס למצוה, אלא) — האפשרות שהמנוחה, מנוחת הגוף ומנוחת הנפש (שבאה כתוצאה מהיעודים הגשמיים) נותנת ללמוד תורה ולקיים מצוות[24], "ללמוד בחכמה ולעשות המצוה", ובהוספה ביתר שאת וביתר עוז — בכמות ובאיכות.

על אחת כמה וכמה בנוגע לשכר דימות המשיח ועולם הבא — שזה "סוף מתן שכרן של מצוות"[25], השכר שהקב"ה נותן "בעקב" (באחרית הימים) — כאשר תהי' שלימות המנוחה בישראל ("לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות שהטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר"[26]), ואשר "מפני זה נתאוו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן כו'"[27], "לא כדי לאכול לשתות ולשמוח אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה כו'"[28],

בימות המשיח תהי' השלימות דשכר מצוה מצוה[29] — לא שכר צדדי, אלא שכר ושלימות ב"מצוה" עצמה (הקיום דתורה ומצוות[30] בזמן הזה)[31] — אזי תיתוסף שלימות (בכמות ובאיכות) בקיום המצוות, ושם נעשה לפניך כמצות רצונך[32], "עיקר[33] היום לעשותם ותכלית השלימות של המעשה יהי' בימות המשיח"[34].

---

24) ראה לקו"ש חי"ט ע' 204 ואילך, שיעודים הגשמיים הם (לא ענין צדדי, אלא) חלק מעצם הציווי על תומ"צ. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 51 ואילך, שגם עצם ענין השכר הוא חלק מעבודת ה'. כי עי"ז נתרבה בכבוד שמים כו'. עיי"ש.

25) לשון הרמב"ם הל' תשובה שם. אלא זהו לשיטת הרמב"ם שעוה"ב היינו — גי"ע. וכ"ה לשיטת הרמב"ן (וכהכרעת תודת הקבלה והחסידות) שעוה"ב היינו עולם התחי'.

26) הל' מלכים ספי"ב.

27) הל' תשובה שם ה"ב.

28) הל' מלכים שם ה"ד.

29) שהרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט, ב. חולין בסופה), היום לעשותם ולא היום ליטול שכר (ע"ז ג, א. ד, א). וראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 197 ואילך. לקו"ש ואתחנן תשד"מ.

30) ראה לקו"ש חי"ח ע' 277 ואילך. שלח תשמ"ז ס"ד ואילך.

31) ראה תניא פל"ו: ימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלימות בריאת עולם הזה שלכך נברא מתחלתו — כי אז יהי' שלימות ענין המצוות (שלכך נברא העולם — בשביל התורה כו'). שעל ידם נעשה צוותא וחיבור עם הקב"ה*.

ואף שאמרו חז"ל (נדה סא, ב) מצווח בטלות לע"ל, היינו בתחה"מ (אגה"ק סוסכ"ו) — הרי: (א) י"ל שבתניא שם הוא לשיטת הרשב"א וחי' הר"ן שאין מצוות בטלות לתחה"מ (תשובות וביאורים סי"א (ע' 51) הערה 9). (ב) גם לפי הפירוש (אגה"ק שם, ועוד) שבטלות לתחה"מ (ועאכו"כ באלף השביעי — ראה סה"מ תקס"ה ע' רפו. ש' התשובה לאדהאמ"צ ח"ב פל"ב. סהמ"צ להצ"צ מצות עבד עברי — פג, א) — הרי מבואר בכ"מ (המשך תער"ב ח"ג ע' א'רעט. וראה שם ח"א ע' שצג. אוה"ת בשלח ע' תעו ואילך) הפירוש ש"המשכת המצוות עכשיו הוא באין ערוך לגבי ההמשכה דמצוות דלעתיד כו'. וע"כ יהיו בטלים בבחי' העדר תפיסת מקום כו'" (כשרגא כטיהרא), היינו שגם אז יהיו קיום המצוות (ולא יתבטלו ח"ו), אלא בשלימות נעלית יותר. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תקז בביאור ענין שכר מצוות באחרית הימים ("עקב") — ש"יש עליות עד אין קץ" בענין המצוות. מצוות המלך, מצוות הוי'. עד בחי' מצוות של עצמות המאציל שלמעלה כו'.

32) נוסח תפלת מוסף.

33) תו"א ויחי מו, א ואילך. וראה תו"ח שם צה, א. צו, ג־ד. המשך וככה תרל"ז פי"ז ואילך.

34) ומ"מ יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עולם הבא בעוה"ב בלבד — כי: (א) עוה"ב קאי על גילוי הנח"ר נגרא שלמטה מנח"ר בורא הבאה ע"י קיום מצוות. וגם בנוגע להגילוי דנח"ר בורא שיתגלה לע"ל — הרי עצם המצוה היא למעלה מזה, כנ"ל בפנים.

---

*) ומה שנאמר בהג"ה שם "וקבלת שכר עיקרו באלף השביעי כו'" — אולי יש לומר כי השכר (מצוה) דאלף השביעי הוא למעלה מכל גדר **עוה"ז** ומעבודה **דעוה"ז** בבירור הנשמיות ומו"ר כו' (ראה ש' התשובה שבפנים ההערה. וראה רשימות הצ"צ לתהלים ע' תרלב. שע"פ הג"ה בתניא הנ"ל מובן ש"חד חרוב" פירושו לא חריב ממש, אלא "ממלאכות גשמיות כו'"). ולהעיר אשר גם שכר זה הוא שלימות (שלא בערך) בקיום המצוות **עצמן**, שכר מצוה מצוה. ועצ"ע.

ה. עפ"ז יש לומר בביאור השייכות שבין שני הפירושים ב"עקב", שכר מצוות "בעקב" (אחרית הימים) והמצוות עצמן: שלימות שכר המצוות הוא — המצוות עצמן. וזהו הפירוש ב"והי' עקב תשמעון", היינו (דנוסף על זה שע"י קיום המצוות מקבלים שכר, הרי) השכר "בעקב" עצמו ("ושמר ה"א לך את הברית וגו'" וכל היעודים שבפרשה) מתבטא בהוספה בקיום המצוות — "עקב" בפירושו מצוות — יותר המשפטים האלה — ושמרתם ועשיתם אותם.

אמנם, עפ"ז צריך להבין מהי השייכות של השכר והשלימות במצוות ("בעקב") עם ענין זה ד"עקב" קאי על "מצוות קלות שאדם דש בעקביו", שמורה, לכאורה, על דרגה קלה במצוות ועאכו"כ — לא על שלימות המצוות כפי שתהי' באחרית הימים ("בעקב")?

ו. ויובן בהקדים ביאור הדמיון שבין המשנה הנ"ל "שכר מצוה מצוה" והפסוק "והי' עקב תשמעון": לשון המשנה שם[17] הוא "הוי רץ למצוה קלה כו' שמצוה גוררת מצוה כו' ששכר מצוה מצוה". וגם כאן רואים כיצד "רץ למצוה קלה" דוקא קשור בענין "שכר מצוה מצוה" — בדוגמת פירוש הנ"ל ב"והי' עקב תשמעון", ש"שכר מצוה מצוה" מתבטא בענין "מצוות קלות כו'". ויש לומר הטעם, כי השלימות ד"שכר מצוה" מתבטאת בקיום דמצוות קלות, וכדלקמן.

(ב) וגם בנוגע להשלימות בקיום המצוות לע"ל (כמצות רצונך) — הרי הסיבה והגורם לזה הוא התומ"צ דעכשיו, והגורם הוא יותר חזק ונעלה מהנגרם (המשך וככה שם פכ"א). וראה שם פי"ז — כי ע"י קיום המצוות בעוה"ז, במלחמת היצר כו', נעשה עיקר בירור וזיכוך נה"ב והנשמיות כו', ולכן "המצוות דעכשיו שע"י מתעלה גם דבר גם ובעוד היצה"ר מסיח ומדיח — ה"ז יפה יותר כו'". ועצ"ע.

והביאור בזה:

בענין "המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמענו" ישנה סתירה לכאורה: מצד אחד אומרים שאלו הן "מצוות קלות", ולאידך — צ"ל בזה "תשמעון" ובלשון חז"ל[35] (בהמשך לדרשה הנ"ל על "והי' עקב תשמעון") — "לא תהא יושב ושוקל במצותי' של תורה", "הוי[36] זהיר במצוה קלה כבחמורה"[37] — היינו שמדובר במי שרואה את החילוק שבין סוגי המצוות, שיש מצוה קלה ויש מצוה חמורה וביחד עם זה "לא תהא יושב ושוקל" ו"הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה".

ונשאלת השאלה: כיון ש(ע"פ תורת אמת) ישנו חילוק ונפק"מ בין מצוה קלה ומצוה חמורה, והתורה אומרת שבנ"י הם "עם חכם ונבון", ומובן שעליהם לנצל את חכמתם ובינתם להבנת התורה ועבודת השי"ת — איך אפשר לתבוע "לא תהא יושב ושוקל מצותי' של תורה", שלא לנצל את החכמה שהקב"ה נתן כדי לברר ולחלק בין קלה וחמורה?!

והביאור בזה הוא שגם הענין ד"לא תהא יושב ושוקל כו'", "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה" יש לו מקום בשכל דנפש האלוקית ואפילו גם בשכל דנפש הבהמית: מכיון שכל המצוות הן רצונו של הקב"ה, האחד ורצונו אחד, הרי מבחינה זו אין הבדל בין מצוה אחת לשני' "קלה" ו"חמורה"[38]; כיון שהשכל מבין את המעלה דקבלת עול — לכן

35) תנחומא פרשתנו ב. וראה דב"ר פ"ו, ב.
36) אבות רפ"ב. הובא בתנחומא שם א.
37) ולהעיר מהגירסא במשנה הנ"ל "הוי רץ למצוה כבחמורה" (כ"ה בהמשנה בש"ס בדפוסים שלפנינו. אבל ראה תויו"ט שם).
38) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1191 ואילך. קונטרס משיחות ש"פ מטו"מ תשמ"ד ס"א.

הוא מבין שמצד קבלת עול, עליו להיות זהיר במצוה קלה כבחמורה. ואדרבה — דוקא ע"י המצוה הקלה מתבטאת הקבלת עול בגלוי.

עפי"ז מתעוררת השאלה לאידך גיסא: מכיון שיהודי מבין שבקיום מצוה קלה ישנה המעלה דקבלת עול, נמצא, שגם ע"פ שכל אין הבדל בין "קלות" ו"חמורות" וא"כ, לשם מה צריך להגיע לציווי "לא תהא יושב ושוקל"?

והביאור בזה: שלימות העבודה דקבלת עול היא שהקבלת עול איננה מצד המעלה דקבלת עול (שזוהי "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה"[39] וכיו"ב) — שהרי א"כ אין זה עול, אלא דבר המובן בשכל; קבלת עול אמיתית היא ללא כל חשבונות, עול מלכות שמים. וע"ד הפתגם "אני מתפלל לדעת זה התינוק"[40], שבעת התפילה "לדעת זה התינוק" איננו חושב ע"ד המעלות של תפילת התינוק (מעלת הפשטות), אלא "לדעת זה התינוק" ממש, בלי חשבונות.

שלימות הקבלת עול היא דוקא כאשר יהודי ("עם חכם ונבון") מבין בשכלו את ההבדל בין מצוה קלה ומצוה חמורה ומבין שע"פ התורה מצוה זו היא קלה ביחס לחמורה, ונפק"מ לפועל — שע"פ שכל דקדושה יכול למצוא טעמים לדחות לפי שעה את קיום המצוה הקלה (אם איננה מצוה שהזמן גרמא, מצוה עוברת) ועד שיכולה להיות קס"ד ד"אדם דש בעקביו".

ולמרות כל זה — מקיים את המצוה הקלה מתוך קבלת עול (אל תהא שוקל) באופן ד"הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה", כולל הזהירות ד"אין מעבירין על המצוות"[41] אפילו מצוה קלה [וכמובן מהלשון "אין מעבירין", שאין המדובר אדות מצוה עוברת שאם אינו מקיים אותה, הרי הוא מבטל את המצוה ולא רק מעביר עלי', אלא מדובר במצוה שע"פ דין מותר להניחה לאח"כ ואעפ"כ "אין מעבירין"] לא מפני טעם וחשבון המובן בשכל, אלא משום שזוהי מצוותו של הקב"ה.

וזוהי מסירות נפש אמיתית — מסירת הנפש והרצון שלו (וגם הטעם והשכל שלו) להקב"ה, כך שביחד עם זה (ואדרבא — דוקא עי"ז) שמנצל את שכלו ומבין את ההבדל שבין סוגי המצוות ומבין שמצוה זו היא רק מצוה קלה (ואינה דומה למצוה החמורה), בכ"ז הוא זהיר בה כבחמורה, לא מפני טעם וחשבון, אלא באופן דקבלת עול.

ועי"ז נעשית כל מציאותו קשורה בהקב"ה (מסירת נפש) — כי דוקא עי"ז שמבין ומכיר בשכלו שמצוה זו היא מצוה קלה — ביכלתו להגיע לאופן הכי נעלה בקיום המצוות — קבלת עול ומסירת נפש!

ז. עפ"ז מובנת השייכות שבין "שכר מצוה מצוה" (שלימות קיום המצוות "בעקב", באחרית הימים) והענין ד"עקב" בפירושו "מצוות קלות שאדם דש בעקביו":

ע"י קיום מצוות קלות ("המצוות קלות כו' תשמעון") — זוכים לשלימות ד"שכר מצוה מצוה" (ע"ד מה שיהי' לע"ל), היינו שמקיימים את המצוה לא רק מצד החשבון בשכל, אלא מתוך קבלת עול, ויתירה מזה (קיום המצוות באופן נעלה יותר) — וביחד עם זה, ואדרבה — עי"ז — שמנצל שכלו ומבין מהי מצוה קלה, הרי הוא מקיים אותה מתוך קבלת עול עם כל הזהירות שבמצוה חמורה, ועי"ז נהי' גם שכלו (וכל מציאותו[42]) קשור ומחובר —

---

39) ראה תניא רפמ"א.

40) שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא ונת' בסהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"ח.

41) יומא לג, סע"א. וש"נ.

42) היינו, שדוקא ע"י השלימות השכל

מצוה מלשון צוותא וחיבור — עם הקב"ה.

באופן אחר קצת: השלימות ד"שכר מצוה מצוה" לע"ל ("והי' עקב תשמעון") תתבטא (יותר) בקיום מצוות קלות שאדם דש בעקביו, מצוות אלו מבטאות את תכלית השלימות דקיום המצוות — בתכלית הביטול להקב"ה, וביחד עם זה — באופן שחודר בכל מציאותו (השכל והרגש שלו).

ועפ"ז יומתק הפירוש במשנה "הוי רץ למצוה קלה" עי"ז ש"מצוה גוררת מצוה וכו' שכר מצוה מצוה": דוקא ע"י רץ למצוה קלה (שע"פ שכל דקדושה אינה חמורה כ"כ) מגיעים לשלימות בקיום המצוות — "מצוה גוררת מצוה"[43], ויתירה מזו — "שכר מצוה מצוה", עד לשלימות בשכר מצוה — בקיום המצוות דלעת"ל.

ח. מכאן יש לימוד נפלא בעבודתו של יהודי:

כשם שהקב"ה נותן ליהודים עבור קיום המצוות שכר מלא שהוא בערך לעבודתם (שכר מצוה מצוה) ויותר מכך (מזה מתווסף עוד במצוות, בכמות ובאיכות), עד לשלימות במצוות דלעת"ל — כולל שלימות הצוותא וחיבור עם הקב"ה —

והלכת בדרכיו — על דרך זה צריך להיות אצל יהודי, שנקרא בשם אדם ע"ש אדמה לעליון: כשהוא מקבל טובה מיהודי שני, אפילו טובה גשמית, עאכו"כ טובה רוחנית (אפילו טובה קלה) — צריך לשלם לו שכר מלא, לא סתם כדי לצאת ידי חובה, אלא שכר שהוא לפי ערך הטובה שקיבל, ויתירה מזו [אם הוא קיבל מנה מחבירו — זה צריך לעורר בקרבו את ההחלטה שאם חבירו יבקש ממנו מאתיים — הוא יתן לו מאתיים, וכיו"ב].

ואם חברו מזכה אותו במצוה — הוא צריך לפרוע לו בשכר זה — שכר מצוה מצוה — בכך שהוא עוזר לו בלימוד התורה וקיום המצוות (ובפרט שהוא מעניק לו את האפשרות של מצות אהבת ישראל) — שיגיע לכך שיקיים עוד מצוות ועוד מצוות, מצוה גוררת מצוה, — וביתר שלימות, הידור ושמחה, ושיעלה ויילך מחיל אל חיל.

*

ט. ענין הנ"ל יש לו גם שייכות מיוחדת ליום ההילולא של אאמו"ר בעשרים במנחם־אב, המתברך מהשבת (וכידוע שכמה ממנהגי היארצייט מתחילים בשבת שלפניו), והרי ביום ההילולא "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו" עומדים בגלוי ו"פועל ישועות בקרב הארץ"[44]:

עבודתו של בעל ההילולא התבטאה (בעיקר) בכל השייך לרבנות אמיתית ולמנהיגות אמיתית, כולל — אפילו בהיותו בגלות בתוך גלות, ששם עסק בתורה ויהדות, כולל גם — הפצת פנימיות התורה, מתוך מסירות נפש ממש,

וכידוע מה שכתוב בחינוך[45] ש"צער הגלות שקול כמעט כצער המיתה, שנפרד האדם מאוהביו ומארץ מולדתו

והמציאות שלו (שמבין שהיא מצוה קלה) — מגיע לשלימות הקבלת עול.

43) ועפ"ז יומתק הלשון "מצוה גוררת מצוה", ש"גוררת" מורה על יחס של היפך הכבוד מצ"ע (ע"ד מצוות דאדם דש בעקביו), מפני שהיא מצוה קלה (ראה גם מדרש שמואל כאן); וי"ל שגם מצוה הנגררת "גוררת מצוה" (וגם מצוה חמורה), יהמצוה אחרת גוררת עוד מצוה. וכן עד סוף כל המצוות (מדרש שמואל שם) — והכל בכח מצוה (קלה) הראשונה.

44) אגה"ק סכ"ח.

45) מצוה תי.